

Den kvinnliga dräkten i Ovansjö socken

Ovansjödräkten är en traditionell folkdräkt som rekonstruerats. Greta Hedlund, rektorsfru på Västerbergs Folkhögskola, Storvik, har gjort ett pionjärarbete, som startade 1921 och resulterade i boken **Dräkt och kvinnlig slöjd i Ovansjö socken 1750 till 1850**. Den utkom 1952. Greta Hedlund använde både originalplagg, bouppteckningar och då "levande källor" som källmaterial för sitt arbete. Boken har varit och är ledstjärnan för mig och flera av de jag haft kontakt med som forskat vidare kring dräktskicket i Ovansjö efter Greta Hedlunds pionjärarbete.

Boken har kapitel om flera delar av livet i bondesamhället och de olika sysslor som fanns ur ett kvinnligt perspektiv.

Den största delen upptas av beskrivningar av dräktens olika plagg för kvinnor, män och småbarn. För den kvinnliga dräkten finns en dräktalmanacka sammanställd, medan det för den manliga dräkten finns några anvisningar för hur den burits under kyrkoåret. För småbarnens dräkt finns inget nämnt i boken omkring detta med variationer över kyrkoåret.

I alla sammanhang, när det gäller folkdräkter – bygdedräkter, måste man påminna sig det som Greta Hedlund så klokt skriver i sin bok på sidan 127: *Man märker, hur kortvariga vissa moden har varit, och hur försiktig man måste handskas med alla uppgifter man får. Rekonstruktionen av en sockens*

dräkter är därför inte ett läggspel utan många. Pusselbitarna från olika bilder har blandats med varandra. Att finna de bitar, som hör till en och samma bild och placera dem rätt fordrar den största varsamhet. Medan somliga bitar påtagligt fattas, kan somliga se ut att passa både den ena och den andra bilden, fast de kanske hör hemma bara i en. Hur lätt kan inte en enda sådan oriktigt placerad bit förrycka en hel dräktbild.

Kvinnodräktens almanacka

Kyrkoårets sön- och helgdagar skapade fem olika kyrkodräkter beroende på vilken

helg det är under året. Efter som året alltid har skiftat, så har också dräkterna och olika dräktdelar ändrats och omvärderats. Av den anledningen har Greta Hedlund valt att beskriva dräktalmanackan vid ungefär 1820 och tio år framåt, den tid som hon säger, att aldrig har dräkterna företett en så rik gestaltning som då.

Dräktens finhetsgrad syns som i de flesta andra traditionella dräkter på mängden dyrbart material, ju mer "köpetyg" ju högtidligare helg. Almanackan innehåller detaljerade beskrivningar av vad som bars vid de olika sön- och helgdagarna. Dräkten följer till stor del kyrkans liturgiska färger. Mer spännande information finns insprängt i be-

Dräkt för högsta helg, vinterhalvåret.

Dräkt för annandagshelg, vinterhalvåret. Visar fram snösockerna.

Dräkt för helgfria söndagar, vinterhalvåret.

Dräkt för vardagar.

Sid 3: Dräkt för allvarssöndagar, vinterhalvåret.

skrivningarna av de olika dräktdelarna, framför allt om hur man klädde sig. Till exempel står det på ett ställe, att när kvinnorna kom hem från kyrkan tog de av sina kyrkplagg och var helt färdigklädda under i söndagseftermiddagsdräkten. På ett annat ställe finns information om hur huvudklädena bars av de sörjande vid begravning.

Oftast är det de dyrbara kläderna för helger, som bevarats och beskrivs. I Greta Hedlunds bok finns på några ställen här och där beskrivningar på vardagskläder. Utöver de fem kyrkodräkterna för högsta helg, annandagshelg, sorg, allvarssöndagar och övriga helgfria söndagar som beskrivs, finns beskrivningar på vardagskläder, söndagseftermiddagskläder, nattvardsdräkt, konfirmationsdräkt och naturligtvis brudräkt.

Det särpräglade dräktskicket i Ovensjö socken upphörde runt 1860. Det beskrivs i boken om nygifta hustrun Marta Andersdotter, som kom till kyrkan första helgen efter bröllopet 1858 utan mössa och stycke och hur snabbt sedvänjan med mössa och stycke upphörde. Ur Greta Hedlund bok sid 147: *Sedan mitten av 1860-talet har enbart enstaka gamla burit mössa. "Av de yngre fanns det då ingen som ville ha de gamla tokiga skarpmössorna". Då hade klänningsmodet slagit igenom och med det upphörde mössmodet i Ovensjö.*

Varför blev det Ovensjödräkten?

Min pappa kommer från Sandviken (tillhörde Ovensjö socken innan järnverket kom) och min mamma från Visby,

själv är jag född i Skoghall. Under min uppväxt flyttade familjen runt på flera platser i Sverige. När jag i mitten av 1980-talet skulle skaffa dräkt, var det inte självklart, vilken det skulle bli. Min mamma ringde sina systrar om deras Gotlandsdräkter. Jag bodde just då i Falun och funderade över Kopparbergsdräkten en kort stund. På grund av materialtillgång och kort om tid så valde jag bygdedräkten från Ovensjö och det har jag aldrig ångrat.

De dräktplagg, som jag sytt till mig själv under cirka 20 års tid, är kopior av äldre original. Jag försöker klä mig efter kyrkoårets skiftningar och vilken aktivitet jag ska delta i utifrån den information om dräktskicket, som jag hunnit läsa mig till i Greta Hedlunds bok. Visst kan det bli fel ibland och om 1820-talets

Dräkt för allvarssöndagar, detalj av nacke. Observera strykbandet av hästtagel!

kvinnor kunde se mig, tror jag säkert, att de hade många synpunkter. En av de finaste komplimanger jag fått, när jag burit min dräkt, fick jag när jag bar min bygdedräkt i samband med min fars begravning. En av min pappas vänner sa till mig, att jag såg ut precis som hon Hedlundskan.

Elisabeth Lindholm

Dräkt för sorg.

Dräkt för högsta helg, sommarhalvåret.

Dräkt för annandagshelg, sommarhalvåret.

Dräkt för söndagseftermiddagar, sommarhalvåret.
Foton: Robert Lindberg